

ՀԱՆՈՒՆՍԻ ԶԱՆՈՐՈՒՄՆԵՐ

ԱՐՏԱՍԱՀԱՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐ

ԱՆԱՀԱՏ. — Հին ու նոր Հայութիւնը կաթողին գգուեր է միշտ իւր կրօնը, որուն հաւատարիմ վկայք են Հայրենի լեռները, բլրոց անտառներու ու ձորակներու մէջ կանգուն ու կիսակործան տաճարները և մատուռները, որոց մէծ մասն Աստուածամորն անունը կը կրեն և նուիրագործուած արքեիք արուհիներ «Եղիշային» բարձր ու պաշտելի ազգումով նոյն ուխտատեղիներու մէջ յետ Արարչին պաշտեր է զՏիրամայր իւր ճշմարիտ ու գերազգնի քան զ'իիցուհին, Հայ եկեղեցւոյ Ս. Հայրերը իրենց սրբազան քնարին վրայ յաւերժացուցեր են Անոր յիշատակը ամենէն յուզիչ ու նազելի մեղեդիներով, որոց կրկնութիւնը Հայաստանին «Աստուածածին» մատուռներէն մինչեւ Արմաշու «Աւստուածածին» ուխտատեղւոյն մէջ յերմեառեց կոթմբերէ արձագանգ կու տայ: Տիրամօր սիրած Հայութիւնը միշտ պաշտեր է, բայց Անահատայ «քառելու ամբողջ» էն ժանտ սլաք մը զայն կը յանդգնի վերաւորելու:

«Տեսնը եմ ցուրն ամբողջ, — կը գրէ Զօպանեան — անստակարակ, ողորմիկ, միտախաւկամ ամբողջ մեր Արմաշի ուխտատեղանք: Կը յիշեմ հին ամուսին իրիկունը, ուր զեղնուկ եկեղեցիքն խոնարհ կամարներում տակ, կըր, տխմար (!!!) ու անշարժ աչքերով երկայմ, վտիտ Տիրամօր պատկերին առջին, տեսայ ողբակոծ երկրպագութիւնը ցաւազարներում, դժբաղդներում... կը պոռթկայիմ կը կուտակուէիմ, խոշոր ծիծաղելի (!!!) պատկերին առջին... »:

Պ. Ա. Զօպանեան որուն կ'ուզէ Տխմար ու Եղիշայի անականները, իւր գրութիւնը երկդիմէ է. եթէ Արմաշու մատուռն անարուեստ պատկերն կը նկարագրէ, ազգի է իւր նկարագրութիւնը, եթէ ուղղակի զՏիրամայր՝ սրբապիղծ է իւր գրելը: **Պ. Ա. Զօպանեան**ի ներքին չէ այդ անտաշ անականները ուղղել Տիրամօր կամ իւր պատկերին, քանի որ պատկերը զՏիրամայր կը ներկայացընէ և Տիրամայրը ազգիս ու ազգաց սրբուհի մեծ Պաշտպանը. ուսկից Հայ արքուհին Հետ թշուառ ծերունին իրենց յուզիչ վայրկենին կը Հայցեն օգնութիւն ու ապաւին: **Պ. Ա. Զօ-**

պանեանի այս երկդիմի նկարագրութիւնը բնաւ պիտի չարդարանայ:

Անահատայ Ամբողջը վերնագրով յօդուածը (Անահատ թիւ 9-10) յորում ընթերցողն դժբախտութիւն կ'ունենայ կարդալու Տիրամօր պատկերի նորագգուրկ նկարագրութիւնը, կազմուած է բառերու ամբողջով մը, խեղճուկ է իւր նկարագրութիւնը և ողորմելի իւր գաղափարները:

Պ. Զօպանեանի «Ամբողջ» յօդուածն որչափ որ առանց յոռետեսութեան պարսաւելի կը գտնենք, բայց կոյր պիտի չըլլանք մատնանիչ ընելու իւր ներկայ զոյգ թերթին մէջ եղած չափեկան յօդուածները: Գնահատելի կը տեսնուին Վ. Փափագեանի սրտամալիկ նամակներն, յորոց կը ցայտեն արիութիւն և սէր Հայրենի: Զօպանեան գրուած են Արամ Զարեգի «Տգէտ ազգի համեմարին», «Հայ որբերի աղօթքը», «Խաղաղութեամ ենթ կայրօս» վերնագրով ուսումնաւոր բանաստեղծութիւնքը: **Պ. Ա. Զօպանեան** գուցակշտած է զԲուժիչի և Մեքքիի իշխ, ու յօդուածագիրը իրաւամբ լեհ հոգեբագու ու ազգեբագու բանաստեղծը առւս մեծ քերթողն գերազանց կը համարի: Զօպանեանի այս յօդուածը Հետաքրքրական է: Այս ընտիր յօդուածներուն Հետ Անահատ կը պարունակէ նաեւ մի գուհիկ գրութիւն, որով պիտի կերպով նկարագրուած է Օրմանեանի արդի կացութիւնը: Հայ լրագրութիւնը երբեք ներողամտ չըլլար թոյլ տալու որ Հայ եկեղեցւոյ պետ մը ամենէն զարեիկ անականներով Հանրութեան առջին խայրատակուի: Գրիչը իւր պարկեշտութենէն պէտք չէ դուրս ցաթկել: Թէեւ ժամանակա չէ Օրմանեանի այլ Եղմիրեանի, Թէեւ արտասահմանի Հայ լրագրութիւնը ինչինչ պատմաւաններով զՕրմանեան մեղադրելի կը հրապարակէ, բայց ի յարգանս նորա եկեղեցական սրբազան ատուհանին՝ ներքին չէ, նկարագրել զայն, գրին թաթխելով անպարկեշտ անականներու և գաղափարներու մէջ:

ՆՈՐ ԿԵԱՆՔ. — Լոնտոնայի Հայ կիսամտեայ Հանդէսը իւր վերջին պարկով (թիւ 15) կը վերջացնէ մի ուշագրն յօդուած, զոր գրած է Հանրամանօթ գրագէտն Ա. Արքիաւրեան: Յարգ. յօդուածագիրն ամփոփ տեղեկութիւն կու տայ տարիներ առաջ, երբ կրթական գործի Պօլիս անոյշ երազներով անտարբեր ընայ մէջ կ'օրորուէր, ինչպէս անոր մի ազգու զարկ կը տրուի, որուն արդիւնքը Վոսթրէն Պոնտոսի ափունքն է անտի մինչեւ Վասպուրականի բարերն կը ծաւալի: Կրթական գործիս Հինադպրներն եւ զած են Հինգ աշակերտներ որոնք դեռ նոր Վենետիկոյ Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարա-

նէն հայրենիք դարձած՝ կ'ունենան այնպիսի մեծ գաղափար մը. նոյն գործին կը մասնակցին ուրիշ եռանդուն և ուսնալ կրօնասարգներ, որոց մէջ ամենէն արդէնաւորներէն կ'ըլլայ Արմէնիայի խմբագրապետն Մ. Փորթուզպետն. քիչ ժամանակուան մէջ ի Պոլսոյ, ի Տրապիզոն և ի Վասպուրական զարոցները և կրթական ընկերութիւնները կը հաստատուին: Մտքի երևատաարդ մեծ գործիչներն (որոց ամենէն նշանաւորն նոյն ինքն Արփիարն էր) Հայաստանի սղէտ գաւախներուն ցուցուցին ուսման կարեւորութիւնը, ու գեղուկ Հայաստանցին շուտով ըմբռնեց գիտութեան ուժը, սիրեց ու մշակեց գայն: Գրականութեան նպաստաւոր այս սրբազան գործին աջակցեցան զրաւէր Հայուհիք, զորաւ ու գանազան կրթական ընկերութիւններ հաստատեցին. նոր կեանք կը դէ:

«Ազգամուտը հայութեան ընկերութիւնը իմ մտեցաւ հայատառնի աղիւկները դատարարակելու մպատակաւ, ու կարճ ժամանակամիջոցի մէջ Ազգամուտը հայութեան վարժարանները հաստատուեցան այն տեղումները ուր Արարատեան և Դպրոցապիւրաց — Արեւելեան վարժարաններ իմանաւ էին»:

Պոլսոյ մէջ այսպիսի ընկերութիւններու կազմութիւնը երթալով շատցաւ: Մարիաշաբիւր գաղափար, ու անմահաց յիշատակ: Ազգին պայտելի անդամներն են անոնք, որոնք անձնանուէր՝ մտքի զարգացման մտրակ կ'ըլլան: Տաւալիս մեր յիշատակին մէջ արթուն է այն վարժարաններէն մին, Տրապիզոնի Համազգային զարոցի ուղղութիւնը. տարիներով հոն կը յաճախէին ազգային մանուկները, վարժարանի անունն իսկ կը յայտնէր, թէ հոն չկար բողբոջականի, կաթողիկի կամ լուսաւորականի խտրութիւն: Հոն գիտութիւնը ու կրթութիւնը մեր մեծ բանաստեղծին «Ներայր նմը մենք» ի դրօշին տակ կը զուգընթանային, յառաջագոյն քայլերով: վարժարանի տեսութիւնը փոքր էր, բայց արդիւնքը մեծ: Ու այդ արդիւնքը եթէ չենք իսպախիր կրնանք ընծայել մի ազգային ծանօթ դէմքի Յ. Մեղաւորեանի:

ԹՐԳԱՆԱՅ ԹԵՐԹԵՐ

ՄԱՍԻՍ. — Շամտանճանի կիսամանայ թերթին իւր սկիզբէն մինչեւ ցարդ հրատարակած պրակներն ուղարկութեամբ քննելով, որոյակի կը տեսնենք որ յարգ. խմբագրութիւնը նուիրական պարտք մը համարած է ամէն յօդուածներուն մէջ զգալի ընել հայուն յառաջդիմելու պարտքն. նամտանճան չունի

ճարտասանական, պոետաութեան լեզու մը, կամ թրթուռն գաղափարներն, այլ տէր կ'ենրեւի Հաստատ ու լուրջ մտածութեանց, որոնցմով կ'ուզէ առաջնորդել իւր ընթերցողներուն: Դորա վերին թերթին (թիւ 13-14) մէջ, խմբագրութիւնը Հետաքրքրական դիտողութիւն մը կ'ընէ.

«Մեր մէջ կրթական գործը միշտ պիտի կաղայ և մենք տգէտ ու ինչանոյ ժողովուրդ մը պիտի մնանք, որովհետեւ մեր ուսուցիչներուն և դաստիարակներուն կարողութեան գնահատողը ու վարձատրիչը մշամակած են հոգաբարձուներ, որոնք ինքնացած, աւանդական, չարիկի սկզբունքով մէկ պակաս ըստիմ և մէկ թէմէն ման անելի ըտղիմ կու տան իրենց քուէն...»:

Ուրեմն շողմենք պէտք է քուէներ յափշտակելու համար. ինչ տգեղ սկզբունք, ինչ ուղղութիւն ուղղութիւն: Բողբոջները կը շատնան բայց ինչ միւթարական բողբոջներ: Քանի որ հայ լրագրութիւնն սկսեւ է, պակաս չեն եղած յայսպիսի զանգատներ. Հայ գրագէտը յառաջդիմող մտրակը բնաւ իւր ձեռքէն չէ թողուցած: Հայ լրագրութեան պարտքն է ցնցել անտարբերութիւնը, խարաջներ յետադիմութեան ազգակները, յուզել լճացեալ կեանքը: «Մարիա» ի բողբոջը անտեղի չէ, քանի որ մենքնոյն կը կրկնուի ամէն Հայ թերթէ: Ինչո՞ւ կրթական գործին՝ որ Հայուն յառաջդիմութեան մեծ յոյսն է, անուշադիր մնանք, ինչո՞ւ կրթական գործը կաշկանդենք այն անդամներուն բռան մէջ, որոց միտքը միշտ տպէն տաննուած է: Երկրայ դառու մէջ Հայուն կրթական ղեկը ծաղրական է աւանդել այն թաղական հոգաբարձուներուն, որոնց անծանօթ է ներպայի կրթական և զրակական յառաջդիմութեան ջերականը: Անտարբեր ըլլալ կրթական գործին, հայուն միտքը կաթուածելու լանք մ'է. անհոգանալ զրական յառաջդիմութեան մասին, մտքի սպանութիւն մ'է: Չըսուի ու չըսուի բնաւ *Græcum est, non legitur!* Հայ լրագրութեան բողբոջախառն լեզուն յունարէն չէ, պարզ և դիւրահասկանալի է իւր լեզուն. Հայ լրագրութիւնը միշտ պիտի պակահնէ որ կրթական գործի ղեկին պէտք է յանձնել առողջ, լուրջ ու զարուս գիտութեամբ պնծեալ անդամներու ինքնակալութեան. Հայուն նոր սերունդը սթափած է, արեւելեան օրօրները այլ եւս չեն գործի. նա կ'առէ յետադիմութիւնը, կը սիրէ գիտութիւնը ու կը համարէ յառաջդիմութիւնը: ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿ. — Ժամանակին ամբողջ Հայ լրագրութիւնը, ազգին ցուցուց Հայ մասնագէտ թերթերու կարեւորութիւնը, բայց

մինչև ցարդ տակաւին ոչ մի մասնագէտ նկատողութեան առաւ այդ լրագրական ազդարարութիւնը : Կամօք Կոյր է այն անհատը որ չուզեր ըմբռնել Հայ մասնագէտ թերթերու կարեւորութիւնը : Առ այսմ քանի որ մասնագիտութեան կամ ընդհանուր գիտութեան մասին՝ ընթերցատէր ժողովուրդն անտարբեր է, ի գուր պիտի քարոզենք ու պիտի յանձնարարենք նոյն թերթերու հրատարակութիւնը : Նոր սերունդը որ կը յաճախէ բարձրագոյն վարժարաններու մէջ, նա միայն ըմբռնած է մասնական և ընդհանուր գիտութեանց օգուտն : Բայց լոկ նոր սերունդը չէ կարող ապրել ընդ մասնական թերթեր, որոնք մեծ նիւթական ուժերու կը կաւորտին : Առ այսմ մեր Հասարակութեան մեծ մասը չի հետաքրքրուիր բանասիրական, մատենագիտական և գիտական գրքերով կամ թերթերով, այլ վիպասանական, քաղաքական յօդուածներով և ժամանակագրական տրերով, զորս կը գտնեն օրագրական էջերու մէջ, Հայ հասարակութեան մեծ մասը իւր մտքին մէջ չի մշակիր այն գիտութիւնները որոց օգուտը անխիտելի է : Նշեալ գիտական մասնաճիւղի մասին անտարբեր են ըսիք ու չստեղծեն, չանիրաւեցանք, քանի որ գիտական թերթ մը միայն ունիւնք ու նոյն միակ թերթն եւս, մասնանիք կ'ընէ այդ անտարբերութիւնը և իրատեք կը բողբէ :

« Այսօր տակաւին չեմ քաշուիր ըսելու թէ — կը գրէ Հանրագիտակ — Հանրագիտակը ապրեցողոյնը՝ ոչ Պոլսեցի, ոչ զաւառացի և ոչ ալ Արաստահմամցի բաժանորդներն եղած են, այլ մեր զաւակաց բերնի հացն է որ խնդրով, Հանրագիտակի կոկորդը կը լեցընենք » :

Թերթ մը որ Հայ լրագրութեան մէջ գիտական տեսակետով անգործիկն է, թերթ մը որ գրեթէ գիտական ամէն մասնաճիւղի վերաբերեալ չանձնակա յօդուածներ կը հրատարակէ, թերթ մը որ առավին լեզուով Ներսիսի ու Կարուսի գիտութիւնը կը տարածէ Հայ յութեան մէջ, թերթ մը որ նոյն իսկ բանասիրական ու մատենագրական գնահատելի յօդուածներ կը պարունակէ, նոյն թերթը կաւորող չըլլար ինքն իւր սնունդով սնանիլ և ցաւալի գոհողութեան մ'ալ կը կարօտի : Հայտնի գիտական այդ թերթը մեր Հասարակութեան մեծ մասին անհամակիր է. վասն զի գուրկէ թեթեւամիտ լրերէ, վիպասանութիւններէ, Պառնասի ցնդական խնկերէ : Գրականութեան լուրով արբանեակներէ՝ գիտութիւնը, մատենագրութիւնը ու բանասիրութիւնը եւս ըստան մտրակեցին յառաջագիտութեան շաւղէն դէպ ի փառաց բարձունքը : Եւրոպան այլ

եւս չունի իւր նախնի դասական ու անգուգական թերթողականներն, բայց ունի քաղաքական լիազօր կացութիւն մը, որ է իւր ամբողջ էութիւնը. ոչ բանաստեղծութիւնը՝ այլ գիտութիւնը ու գիտութիւնը Ներսիսի քաղաքական մակարակը բարձրագոյնն է, ինքն գիտութիւնը Ներսիսի անմոլար փարոսն եղաւ, ինչո՞ւ Հեռանանք նորա ճառագայթնեւրէն, ինչո՞ւ չհետեւինք անոր լոյսին որ կ'առաջնորդէ յառաջագիտութեան դաշտը :

ԲԻԻՐԱԿՆ. — Թրքահայ ազգագրական վերջին շարաթաթերթին մէջ (թիւ 30) իւր գիտականոր աշխատակներէն մին, լաւ նկատողութեան կ'առնու մեր գրագիրներէն ու մանց թերթիւնը. և այդ այնպիսի թերթիւն մ'է, որ ողջամիտ Հասարակութեան առջեւ բնաւ չարդարանար : Եւրոպային ո՞ւն է ուսում մը նոր կ'ուսումնասիրուի և անոր վրայ խիստ կերպով քննադատականներ կը գրուին, այդ գրական թերթիւն մ'է : Տօք. Տաղաւարեան Իզմիրեան յանձնաժողովին ներկայացուցած էր իւր վերջին շարաթաթիւն երկն « Նախալուրծ համալուրծ պատմութեան իմացական զարգացման չափը ի հիմ ժամանակաց մինչև մեր օրերն » : Գրքին վերնագրէն ընթերցողը կը գուշակէ թէ աշխատութիւնս շատ գծաւորին է և միանգամայն Հետաքրքրական. բայց սակայն յանձնաժողովը զայն մրցանակի արժանի չէ դատած, քննադատութեամբ թէ այդ գործը իմացական զարգացման պատմութեան չէ՝ վասն զի զարգացման ներքին ընթացքը և անոր պատճառները ու պարագայները չի գննիր, այլ լոկ իմացական զարգացման ցուցակներ յառաջ կը բերէ քաղելով մինչև ցարդ Հրատարակուած բանասիրական երկերէ : Ուսման մինչև անգամ ըսին թէ Տաղաւարեանի այդ աշխատութիւնը ոչ ինչ չարժեք, քանի որ միայն Միխիթարեաններու Հրատարակած գրքերէն Հաւաքուած բանասիրական ծաղկեփունի մ'է : Բայց ինչ որ ալ ըլլայ, այս գործը պէտք չէր խառնալու մը՝ քննութեան ենթարկուէր և պախարակուէր. մենք քննադատներու գաղափարները շատ սխալ կը նկատենք, և իրօք սխալ, քանի որ կ'ըմբռնենք որ նոյնպիսի գործ մը աւելի քաղուածով կը կատարուէր քան թէ մտքի յղացմամբ : « Բիւրակն » ի աշխատակիցը նոյն գրքի մասին կը գրէ :

« Ամէմ որ կը խոստովամի թէ քծիլի Տաղաւարեանի ձեռնարկած Ուրբող դժուարիմ է և փորձ բամաճիլի մի կեանքով իսկ չի բաւեր զայն կատարելապէս ի զուրկ համիլու համար » :

Եթէ իրը այդպէս է, այսինքն է փորձ բանասիրի մը կեանքը իսկ չի բաւեր նոյն երկը

կատարելապէս հրատարակելու, այն ատեն Տղաւարեանի գործն շատ անկատար է, քանի որ յարգ. հեղինակը աւելի փորձ է բժշկական և գիտական մասնաշաղկերու, քան թէ բանասիրական գիտութեան.

«Որ և է — կը գրէ յօդաւածագիրը — Սոր գիտութեամբ վրայ գրուած ծախսափորձերը մոյմ իսկ եւրոպական ազգաց մէջ՝ թերի եղած են, և այսօր շատերուն քմնադատութեամբ առարկայ կրնան ըլլալ, սակայն երբք ամոնց հեղինակներն քարկոծուած չեն, այլ ընդհակառակն բաշխելու իրենց յամրուած ծնունդներն համար» :

Ուղիղ է յօդաւածագիրն քննադատութիւնը, մեր քննադատները գրական գործիչներու հետ ծուռ ուղղութեամբ կը վարուին: Գիրք մը կրնայ քննադատուիլ, բայց ոչ քարկոծուիլ. երբ քննադատին գրէն կը գաշակվի ինչ կողմնակցութեան, հակակողմութեան և չափազանցութեան ոգիներ, ողջամիտ հասարակութեան առջեւ՝ աւելի իւր քննադատութիւնը քան թէ քննադատած առարկան կը պատարակուի:

ՌՈՒՍԱՆԱԳ ԹԵՐԹԵՐ

ՄԵԱԿ. — Մեր Ռուսահայ ընտելտ Ա. Գալանթար մի նոր աշխատութեան կը ձեռնարկէ: Ըստ «Մշակ» ի յայտարարութեան (թիւ 135) կ'իմանանք թէ.

«Պետերբուրգում հրատարակվող «Школьное Хозяйство» ամսուով պարբերական հանդէսը այս տարվայ յունվարից լցւի է տեսնուող գիւղատնտես Անտիխ Բալանթարի խմբագրութեամբ»:

Երեք տարի է որ այս հանդէսը կը հրատարակուի Ռուսիայի խմբագրութեամբ. հետաքրքրական է այս հանդէսը՝ քանի որ կը պարունակէ մշակութեան ու ընդհանուր կենդանաբանութեան վերաբերեալ լաճեկան յօդուածներ. բայց զորս օգուտն միայն առասպալոց համար է, և ոչ թրքահայոց, վասն զի նորա խմբագիրն թէեւ հայ է, բայց իւր թերթը առաւելին պիտի հրատարակէ: — Մինչեւ ցարդ Ռուսահայ լրագրութիւնը մեծ կարեւորութիւն մը չտեսնուի որ ազգային հասարակութեան մէջ գիտական մասնաճիւղը մշակելու գրքերով կամ յատուկ թերթով. այս տեսակէտով թրքահայ գրականութիւնը կը գերազանցէ առասպալինը:

ՏԱՐԱՆ. — Նորէն Գալֆայեան, ընթերցողը մեքենաբար պիտի արտասանէ այս հարցմունքը, եթէ ակնարկ մի ձգէ «Տաւրազ» ի ընդդիմախօսական երկայն յօդուածին

վրայ (Տաւրազ թիւ 26): Յովհաննէս Թումանյանց լաւ պատճառաբանութեամբ կը ջատագովէ Փարիզու հայ դերասանը զԳալֆայեան: Բօղուածագիրը յաշոգրէ է տապալելու Սեւեանի, «Մշակ» ի, Զօպանեանի այն անհիմն հակակրօթիւններն զորս ունեցան Գալֆայեանի մասին:

Լրագրութիւնը այժմ մի այնպիսի ուղղութիւն է ստացած, որ ընթերցողն կը շուարի հաւատք ընծայելու ո՛ր և է ջատագովութեան և ընդդիմախօսութեան. մենք եւս Գալֆայեանի մասին խօսելու առիթ ունեցանք և միշտ ջատագովեցինք այդ նոր դերասանը: Վերջերս նորա մասին ընդդիմախօսութիւնը շատցան և այնքան զօրացան նորա անհմակիր կուսակցութեան ձայնը, որ նոյն իսկ Պօլսոյ գնահատողք եւս՝ նորա վրայ պղտոր գաղափարներ ցուցուցին և նոյն իսկ գրիչներն զողջարկով շարժեցին: Պատիւ ունեցանք վերջերս Փարիզէն մեզի եկած այցելու բարեկամներէն իմանալու որ ընդդիմախօսութիւնը անհիմն են, և թէ Գալֆայեանն թէեւ մեծ հանձնար մը չէ, բայց իւր անխոլիչ անքով փայլուն ապագայ մի կը խոտտանայ, ու այս վկայութիւն տուողներն, աղնուական անձեր էին, ծանօթ գերաստեակայն արհեստի և ոչ մի կուսակցութեան պատկանող: Մի ցաւալի ճշմարտութիւն է որ ոմանք աւելի դիւրեւ հաւատք կ'ընծայեն յոռի քննադատութեան քան թէ՝ գնահատութեան, մեր այս դիտողութիւնն ալ կ'ընէ նաեւ «Տաւրազ» ի յօդուածագիրն.

«Եթէ դուք հայատուս էք Պոլսի թերթերիմ — «Մշակ» իմ կ'ողջդ — և այնտեղից հրճուամքով արտասպալու էք Գալֆայեանի ամպշող Օտէլլոյ լուրն ու Եսայի պարուս, ո՞րտեղ էիք, երբ մոյմ Գալֆայեան յաշոգրուելու եկաւ Վանքէտի մէջ և այնքան զովցեցիմ գրեթէ ողջ Եւրոպայի թերթերը — Պոլսիմ ալ հնալը: Դուք խիղճ ունէք»:

Ահաւասիկ հայ լրագրութեան հիւանդ սկզբունքներէն մին. ողջամիտ և անկողմնակալ է այն խմբագրութիւնը որ ըստ ամսիկն սեւին սեւ ու ձերմակին ճերմակ կ'ընէ. բայց անմխիթարական է ըսելն թէ հրապարակագիրներէն մի քանիք այդ ճշմարտութեան հակառակ ուղղութիւնն մը կը բռնեն. և այդ ողջամիտ հրատարակութեան վրայ լաւ տպաւորութիւն մը չի թողներ: Առ այժմ հայուն մտքի և արհեստի գործիչները ջանալու ենք աւելի խրախուսելու քան թէ վնասեցընելու:

Հ. Ս. ԵՐԵՄ.